

UDC 34(569.441)"1099/1291"(049.32)

CERIF: S140, H220, H271, H300

DOI: 10.51204/HLH_21210A

Исидора СМОЛОВИЋ*

ПУТОВАЊЕ КРОЗ НАСТАНАК АСИЗА

Милош П. Станковић, *Assise sur la ligèce*
– Велика повеља слобода Јерусалимској краљевстви,
Универзитет у Београду – Правни факултет,
Београд 2020, 232.

Књига др Милоша Станковића, ванредног професора Правног факултета Универзитета у Београду на предметима Упоредна правна традиција и Реторика, даје нам не само увид у Велику повељу слобода Јерусалимског краљевства већ иде дубље у њену срж, појашњава њено поријекло, друге значајне асизе, као и на њен утицај на тадашњу Енглеску. Ова монографија се састоји из осам поглавља. У уводном дијелу аутор нас упознаје са предметом свог истраживања, његовим значајем и циљем, и излаже основне хипотезе и саму методологију. Аутор налази за сходно да укаже и на прилике на Блиском Истоку уочи Првог крсташког похода и након његовог окончања, освајањем Јерусалима, 1099. године. Подробно се бави историјским приликама и правом у то вријеме, а нарочито, пажњу посвећује објашњавању појма „Латинског Јерусалимског краљевства”, дајући нам слику друштвених односа и слојева на које се односило и примјењивало право Франака на освојеном Истоку, уз незаобилазни приказ међусобних односа свјетовне и духовне власти при оснивању Јерусалимског краљевства. Аутор уједно појашњава и мотиве који су довели до Првог крсташког рата и до хришћанских миграција на Исток.

* Ауторка је студенткиња прве године основних академских студија на Правном факултету Универзитета у Београду, smolovicisidora317@gmail.com.

Затим нам аутор указује на важно мјесто које *Assise sur la ligèce* заузима у изворима права у Јерусалимском краљевству. Аутор говори о збирци која се зове „Писма са Светог гроба” (тј. списи, асизе са Светог гроба). Према легенди о „Писмима са Светог гроба”, асизе и правни обичаји Јерусалимског краљевства који су створени након побједе у Првом крсташком рату чувани су у Цркви Светог гроба у Јерусалиму, а нестали су (случајно или намјерно) по Саладиновом заузећу Јерусалима 1187. године. Овдје се јављају подијељена мишљења: док поједини историчари попут Рајли-Смита (*J. Riley-Smith*) и Ришара (*J. Richard*), уопште не доводе у питање постојање ове збирке правних списа, други, као што су Едбари (*P.W. Edbury*) и Манро (*D.C. Munro*), због недостатка извора који би их увјерили, сумњају у постојање ове творевине великих правника Јерусалимског краљевства. Аутор подробно анализира ову легенду и износи релевантне закључке који иду у прилог тези да се њена аутентичност не може у потпуности занемарити. Зато, ако узмемо у обзир мишљење да је збирка заиста постојала, за асизе Јерусалимског краљевства можемо да кажемо да су споменик средњовјековног феудалног права, и да су предствљале темељ друштвеног, политичког и правног уређења Јерусалимског краљевства. Може се такође рећи да су асизе у великој мјери представљале тумачење обичаја и да су, сходно томе, ишле под руку са њима. Станковић такође истиче да је данас погрешно користити назив „Јерусалимске асизе”, јер је он настао тек по објављивању десет различитих третеа у оквиру једне цјелине 1841. године. Након тога аутор нас уводи у суштину и дефиницију асиза и обичаја Јерусалимског краљевства. Истовремено аутор упоређује и разграничава њихово значење у периоду Првог и у периоду Другог Јерусалимског краљевства. У наставку књиге даје нам увид у зборнике великих јуриспрудената 12. и 13. вијека, као што су *Livre au roi* (Књига за краља), *Livre de Philippe Navarre* (Књига Филипа од Новаре), *Livre de Jean d'Idelin* (Књига Жана од Ибелина), наводећи за сваки најбитније карактеристике, као и биографске податке о њиховим ауторима. Истиче значај сваког зборника, и говори нам о утицају који је имао на област коју уређује.

Треће поглавље заузима дискусија везана за *Assise sur la ligèce* и власт краља Балдуина II. Аутор нас упознаје са првом манифестацијом регалних права – *Établissement* краља Балдуина II (и њеним правним посљедицама). Ова Асиза о конфискацији одређивала је укупно 12 случајева у којима је краљ имао право да конфискује феуд својих вазала без судске одлуке. Тиме краљ по први пут излази из сениорско-вазалних оквира, међутим, њена дјелотворност се доводи у питање када погледамо мјеру у којој је била (не)поштована од стра-

не барона. Другу страну медаље чинила је Асиза о ексхередацији, и овде двије асизе су заједно представљале једну заокружену цјелину у законодавном раду краља Балдуина II. Наводи се, између осталог, да је доношење *Établissement*-а краља Балдуина II представљало неку врсту (несвјесног) увода у *Assise sur la ligèce*. Аутор врло аргументовано стаје на становиште, супротно већини аутора, да је само доношење овог акта било знак слабљења краљевске власти, јер се искристалисала његова обавеза да се у највећем броју случајева његовим вазалима суди пред феудалним судом – и на тај начин аутор већ довољно показује зашто се *Assise sur la ligèce* пореди са документом *Magna Carta Libertatum*.

У следећем поглављу, навођења њених претеча и њихових дејстава, аутор нас упознаје са *Assise sur la ligèce* – Великом повељом слобода Јерусалимског краљевства, дајући јој титулу најзначајнијег правног прописа у историји латинског Истока. Ово поглавље прати историјске чињенице које су довеле до стварања *Assise sur la ligèce*, и описује сукоб краља Аморија I и Жерара од Сидона, након кога је пред Високим судом донијета ова Асиза, вјероватно 1166. године. Аутор затим представља први случај њене примјене у XII вијеку приказујући нам спор Ралфа од Тиберије и краља Аморија II, као и међусобне односе краља Аморија I и Жерара од Сидона неопходне за разумијевање Асизе. Доношењем Асизе успостављен је крунски вазалитет и било је предвиђено да се ниједан већи феудалац не може лишити слободе или феуда без одлуке феудалног суда. Потом је, на основу првог случаја у коме се један високи феудалац (Ралф од Тиберије) позвао на примјену Асизе, аутор показао да ће – без обзира на неуспијех позивања на ову Асизу у овом конкретном случају – ово довести до становишта да се њене одредбе могу односити и на краља баш као и на феудалце.

Станковић истиче да је *Assise sur la ligèce* у потпуности ставила ван снаге основни принцип феудалног права – „вазал мог вазала није мој вазал”. Јавио се трећи модел феудалне зависности, модел „концентричних феудалних кругова” – ситни вазали су остали вазали својих сениора, али су постали и непосредни краљеви вазали. Овај модел аутор објашњава као ограничавање крупних вазала у том смислу да више нису могли лишавати своје вазале њихових добара без одлуке суда. Тиме су нижи вазали стекли, „између редова”, легализовано право на побуну.

Шесто поглавље даје нам слику примјене *Assise sur la ligèce* у XIII вијеку пратећи сукоб цара Светог њемачког римског царства, Фридриха II Хоенштауфена и кипарског племства, и наводећи разлоге за стварање Комуне у Акри, коју аутор пореди са првим парла-

ментом Симона Монфора из 1265. године и сматра да је у извјесном смислу представљала надоградњу у односу на *Assise sur la ligèce*.

Потом аутор пореди Велику повељу слобода Јерусалимског краљевства и Велику повељу слобода Енглеске. Наводи двије могуће ситуације: да су рјешења и начела Асизе инспирисали реформе Хенрија II Плантагенета, да би њихов утицај кумулирао у документу Магна карта – или да је краљ Амори I за Асизу нашао инспирацију у правним реформама брата Хенрија II Плантагенета (иако се, како аутор каже, вјерује по многим предањима да није било могуће да „Јерусалимске асизе” воде поријекло из енглеског права због времена доношења једног и другог), да би се начела оба објединила и процвјетала у *Magna Carta Libertatum*. И поред детаљног објашњења обије опције, оне нам и даље остају упитне. Аутор се умјешно клонио ригидних закључака, али је врло умјешно указао на велике сличности између њих.

Посљедње поглавље заправо представља закључак ове монографије, и указује још једном зашто се *Assise sur la ligèce* може назвати Великом повељом слобода Јерусалимског краљевства. Са друге стране, показано је у којој мјери је Асиза, током само једног вијека, од средства за јачање централне власти прерасла у ограничавајући фактор владаревог апсолутизма.

„*Assise sur la ligèce* – Велика повеља слободе Јерусалимског краљевства” је монографија која на нашим просторима представља пионирски подухват у истраживању поријекла и садржаја правног поретка најважније крсташке државе. Тема књиге тиче се прилично комплексне материје. Без обзира на њену сложеност, књига је написана веома питко и једноставно, те је разумљива не само познаваоцима правне историје, већ и обичним љубитељима историје који можда нису имали додира са њеном правном страном. Умјешно коришћење стране литературе суверено владање језицима, а нарочито темељно и подробно изучавање извора доприносе убједљивости и важности овога дјела које може да служи на част нашој правној историји. Значај ове књиге је изузетно велики јер читаоцима отвара врата у свијет у којем је Асиза још увијек била на снази, и приближава нам садржај и утицај који је тада имала.

Рад приспео / Paper received: 5.11.2021.

Прихваћен за објављивање / Accepted for publication: 20.12.2021.